

کامران نجف‌زاده، مجموعه‌دار تصاویر تاریخی از عکس‌های مربوط به دو قرن اخیر می‌گوید...

دریچه‌ای رو به نسل دور

نخستین عکاسی ایران در حیاط کاخ گلستان تاسیس شد و فقط مخصوص خانواده سلطنتی بود
بیش از هزار شیشه عکاسی در مجموعه‌ام وجود دارد

یکی از افرادی است که نزدیک به ۱۷ سال برای جمع‌آوری عکس‌های ماندگار و تاریخی تلاش می‌کند. عکس‌هایی که از طهران قدیم، شخصیت‌ها و روحانیون دوره قاجار، شاهزاده‌ها، خانواده‌های اشرافی، دوران انقلاب مشروطه و دوران جنگ تحمیلی تا به امروز به یادگار مانده‌اند. او که یکی از کلکسیون‌داران حرفه‌ای عکس‌های تاریخی است در کنار مجموعه‌اش به تحصیل و مطالعه در رشته حفظ و مرمت آثار تاریخی هم می‌پردازد. با او به گفت‌وگو نشستیم تا یاد یادگار مردی که خیلی بیشتر از افراد عادی زیستن نسل‌های گذشته را طی قرن نوزدهم و بیستم دیده، آشنا شویم.

محمد رضا حمیدی‌نژاد مهمترین ویژگی عکس همین است که ثبت می‌شود در خاطرات. اما می‌توانی هر از گاهی از داخل آلبوم یا صندوقچه عکس‌ها بیرون بیاوری و یاد کنی از روزگاری که گذشت. دو قرن است که دوربین و عکاسی پا به دنیا گذاشته و در همه دوران عکاسان و مدل‌هایی بودند که عکس‌های باقی‌مانده از آنها روایتگر تاریخچه زندگی‌شان است. با همه اینها آلبوم‌ها و تصاویر، در گذر زمان صاحبان‌شان را از دست می‌دهند. بنابراین این میراث تاریخی و ارزشمند که از نسل‌های گذشته به یادگار مانده نیاز به مراقبت و نگهداری دارد. «کامران نجف‌زاده» مجموعه‌دار عکس‌های تاریخی

بوم، بزرگتر هم که شدم به هنر و عکاسی علاقه پیدا کردم و عکاسی می‌کردم. دومین دلیلش هم این بود که می‌دیدم مجموعه‌های زیادی از عکس‌ها در حال خارج شدن از کشور هستند، بنابراین علاقه‌ام به این هنر باعث شد تصمیم بگیرم به سهم خودم به صورت شخصی این آثار را در ایران حفظ و نگهداری کنم. ابتدا به خاطر علاقه‌ام به عکاسی به عکس‌هایی توجه می‌کردم که عکاسش مشخص بود، ولی به مرور زمان این علاقه بیشتر شد و الان همه جور عکسی را خریداری می‌کنم.

عکس‌های مجموعه شما هم قدمت دارند و خیلی خاص هستند. فکر نمی‌کنم این عکس‌ها خیلی رایج‌تر از خرید در دسترس باشند... این عکس‌ها معمولاً در بازار آنتیک‌فروش‌ها و جمعه‌بازار پیدا می‌شوند. گاهی هم که عده‌ای میراث تصویری خانوادگی‌شان را نگهداری می‌کنند و مثلاً نسل سوم یا چهارم‌شان تصمیم می‌گیرند این آثار را در اختیار افراد علاقه‌مندی مثل من قرار دهند.

در مجموعه‌تان چه تعداد عکس دارید؟ دقیقاً شمارش نشده‌اند، ولی حدوداً بالای ۱۰۰ هزار تا عکس در مجموعه‌ام وجود دارد.

موضوع عکس‌های مجموعه‌تان چیست؟ موضوعات و سوزوهای مختلفی دارند، از عکس‌های تاریخی و خانوادگی در دوران قاجار و مشروطه گرفته تا دوران انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی و حوادث تاریخی که در دوران قاجار اتفاق افتاده است.

چند سال دارید و تحصیلات‌تان چیست؟ من متولد سال ۱۳۴۷ هستم و لیسانس پرستاری دارم، در حال حاضر هم دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت و حفاظت از اشیای فرهنگی-تاریخی هستم.

پس رشته تحصیلی‌تان با مجموعه‌داری عکس‌های قدیمی ارتباط داشته است... برعکس! (باخنده) کاری که انجام می‌دادم من را به تحصیل در این رشته ترغیب کرد، بنابراین به خاطر علاقه‌ام به عکس‌های تاریخی در این رشته ادامه تحصیل دادم.

شغل‌تان چیست؟ من پرستار هستم، اما در سال‌های اخیر به این دلیل که مجموعه‌ام بزرگتر شده بود، تصمیم گرفتم وقت بیشتری صرف این کار کنم، بنابراین مرخصی بدون حقوق گرفتم تا مجموعه‌ام را ساماندهی کنم و در همین زمان هم دانشجوی کارشناسی ارشد شدم.

آقای نجف‌زاده از مجموعه‌داری عکس‌های قدیمی بگوئید؟ چه شد که شروع به جمع‌آوری کردید و بعد مجموعه‌تان به کلکسیون تبدیل شد؟ به خاطر علاقه‌ای که به عکس داشتم، معمولاً به جمعه‌بازارهای تهران سر می‌زدم. یک روز در بین وسایل قدیمی فروشندگان، عکسی از عبدالله میرزای قاجار دیدم که بسیار باکیفیت و زیبا بود. این عکس‌ها خیلی آثار گذار بود و حس نوستالژیک اشیای تصاویر قدیمی ایجاد می‌کرد. با این که عکس‌ها از فروشنده‌اش قیمت گرفتم، اما به هر حال نخریدمش و به خانه برگشتم، اما تا یک هفته که به جمعه‌بازار

بعدهای بروم، مدام به فکر آن عکس بودم. تصمیم گرفتم هفته بعد وقتی به جمعه‌بازار می‌روم این عکس را بخرم، اما متأسفانه آن روز دستفروشی که این عکس را داشت، نیامده بود. با همه اینها همین جرقه در ذهنم باعث شد توجهم به عکس‌های قدیمی بیشتر شود و آنها را خریداری کنم.

گفتید دستفروش نیامده بود و شما هم آن عکس را نخریدید. الان بعد از این همه سال که انواع مختلف عکس‌ها را تهیه کرده‌اید، آیا آن عکس‌ها را که نخستین بار توجه‌تان را جلب کرد هم پیدا کردید؟ راستش نه، اما عکس‌های خیلی بهتر و باکیفیت‌تر از آن پیدا کردم، ولی به هر حال آن عکس خیلی در خاطرم ماندگار شد. (باخنده)

عکس‌های قدیمی چه شکلی هستند؟ منظورم این است که تکنیک‌های چاپ‌شان چیست؟ خوب، من مجموعه‌دار عکس هستم. عکس‌های مجموعه‌ام انواع مختلفی دارند و شیشه‌های عکاسی و عکس‌های قدیمی از قرن نوزدهم تا زمان حاضر را در بر می‌گیرد. این عکس‌ها در آن قرن با تکنیک‌های مختلف چاپ شده‌اند، بعد به مرور زمان چاپ عکس‌ها جدیدتر شد و در قرن بیستم تبدیل شدند به فیلم‌های تخت، نگاتیوها، اسلایدها و دیجیتال امروزی تبدیل شد.

چرا عکس را انتخاب کردید؟ به دو دلیل؛ یکی این که من از کودکی به جمع‌آوری تمبر و سکه و مجموعه‌داری علاقه‌مند

مجموعه‌داری و زندگی‌ام تعادل برقرار کنم و مزاحمتی برای خانواده‌ام ایجاد نکنم.

آقای نجف‌زاده این عکس‌های قدیمی و تاریخی جزو آثار ملی حساب می‌شوند؟ می‌خواهم بدانم آیا باید برای این کار مجوز بگیرد یا نه؟

خوشبختانه عکس و عکاسی عمر خیلی طولانی ندارد و بسک هنر و اثر معاصر به حساب می‌آید. در قوانین میراث فرهنگی کشور، نگهداری از آثاری که زیر ۲۰۰ سال قدمت دارند، قانونی است. منظورم این است که از سال ۱۸۳۹ که در آکادمی فرانسه عکاسی اختراع شد، سه سال بعد برای نخستین بار در دوران محمدشاه قاجار عکاسی به ایران وارد شد. بنابراین هنوز عمر عکس و عکاسی به ۲۰۰ سال نرسیده و به همین خاطر، هنوز جزو آثار ملی و تاریخی به حساب نمی‌آید. همین هم شده که نگهداری و خرید و فروش عکس آزاد است. از طرف دیگر من به عنوان نایب‌رئیس انجمن مجموعه‌داران ایران به همراه مدیر عامل، اعضای هیأت مدیره و مؤسسان انجمن سعی کردیم با میراث فرهنگی ارتباط برقرار کنیم و برای مجموعه‌داران مجوزهای فعالیت بگیریم، با همه اینها بدون مجوز هم مشکلی در این زمینه وجود ندارد.

مجموعه خود شما مجوز دارد؟ بله، من جزو نخستین کسانی هستم که از میراث فرهنگی مجوز مجموعه‌داری عکس را گرفتم. ضمن این که این مجوز هر سال از طرف سازمان میراث فرهنگی تمدید می‌شود.

آقای نجف‌زاده مجموعه عکس‌های شما بسیار دیدنی است. آیا تاکنون اقدامی برای برگزاری موزه کرده‌اید تا مردم و علاقه‌مندان به این آثار بتوانند این کلکسیون جذاب و روایتگر تاریخ کشور را ببینند؟

بله، اقدام کرده‌ایم. امیدوارم هر چه زودتر برای برگزاری موزه از میراث فرهنگ مجوز دریافت کنیم و تا آن زمان قطعاً همه عکس‌های مجموعه‌ام را قرار خواهند داد و در معرض دید علاقه‌مندان قرار خواهند گرفت.

به عنوان سوال آخر می‌خواهم بدانم که اگر پژوهشگر یا خبرنگاری مثل من به عکس‌های مجموعه شما برای تکمیل گزارشش نیاز داشته باشد، آنها را در اختیارش قرار می‌دهید؟

بله، صدرصد. اصلاً هدف من از مجموعه‌داری همین بوده و هست. این که تاریخ کشور را حفظ کنم و آن را در اختیار دیگران قرار دهم. همین الان هم در کانال تلگرام و وب‌سایتی که دارم با پژوهشگران، دانشجویان و محققان، ناشران و روزنامه‌نگاران ارتباط دارم و اگر بتوانم کمکی به آنها بکنم، حتماً انجام خواهم داد. در ضمن در مجموعه بخش‌های مرمت و حفاظت از عکس نیز وجود دارد.

می‌شوند، اما عکس‌هایی که از همان ابتدا هم در آلبوم نبوده‌اند، در آلبوم هم نگهداری نمی‌شوند و سعی می‌کنیم در شرایط بهتری از آنها نگهداری کنیم. منظورم همان قفسه‌ها و انبارهای مخصوصی است که قبلاً توضیح دادم.

مجموعه شما را می‌توان قیمت‌گذاری کرد؟ من همیشه خریدار عکس بوده‌ام و در تمام طول دوران فعالیت‌م به عنوان کلکسیونر عکس به فکر فروش و قیمت‌گذاری نیفتاده‌ام، به همین خاطر برای من به هیچ عنوان ارزش ریالی مجموعه مهم نیست و تاکنون به آن فکر هم نکرده‌ام. این کار، یک کار دلی است و صرفاً به خاطر علاقه و حفظ میراث تصویری تاریخ کشور به آن ورود پیدا کردم.

برای یک کلکسیونر و کسی که به مجموعه‌ای از اشیای خاص علاقه‌ای ویژه دارد پیش می‌آید که بعضی وقت‌ها از چیزهایی که نیاز شخصی‌اش هم هست، دست بکشد تا پولش را صرف تکمیل تر کردن مجموعه‌اش کند؟

یک بخش از عشق و لذت مجموعه‌داری، تبعیت از دل است، بنابراین در جواب به این سوال باید بگویم بله، ما مجموعه‌دارها علاوه بر این که باید افراد منطقی‌ای باشیم و با منطق زندگی کنیم، اما به تبع اگر برای مجموعه‌هایمان چیزی چسبان را بگیرد، حتماً تلاش می‌کنیم تا آن را به دست بیاوریم. (با خنده) بنابراین در طول این دوران برای من هم این اتفاق افتاده است و گاهی قید برخی از چیزها را زده‌ام تا بتوانم مجموعه‌ام را تکمیل کنم.

تابه حال همسرتان با نزدیکان‌تان به شما اعتراض نکرده‌اند که مثلاً چرا این قدر وقت‌تان را صرف مجموعه‌تان می‌کنید؟ خوشبختانه در این زمینه هیچ مشکلی ندارم، البته باید بگویم که همیشه سعی کرده‌ام که بین

فردوسی امروزی آتلیه عکاسی داشت بنابراین به مرور این حرفه به دل جامعه نفوذ پیدا کرد و به غیر از شاه و شاهزاده‌ها، مردم هم به آتلیه عکاسی می‌رفتند و عکس می‌انداختند. تا این که نقش خبرنگارها هم در آن دوران پررنگ و چاپ عکس در روزنامه‌ها و مجلات تا حدودی باب شد. در نهایت می‌خواهم بگویم هر فردی با دیدن عکس‌های قدیمی ممکن است جلب‌بختی از آن تصویر تاریخ شود. برای من عکس‌های قدیمی اسناد تصویری هستند که نحوه زندگی مردم و سیر تاریخ ایران را نشان می‌دهد.

فکر می‌کنم نگهداری از عکس کار سختی باشد. مثلاً عکس‌های خانوادگی و قدیمی که پدر من در آلبوم‌ها گذاشته، بعد از سال‌ها رنگ‌روشن‌شان پریده است و در حال تخریب هستند. این خطر به احتمال زیاد چندین هزار عکس شما را هم تهدید می‌کند...

شاید باور کردنی نباشد، اما باید بگویم عکس‌های قدیمی حتی عکس‌های قرن نوزدهم بسیار باکیفیت‌تر از عکس‌های الان بودند. در نهایت باید بگویم که روش‌های نگهداری از عکس‌ها، روشی بسیار علمی است، یعنی انبارها و قفسه‌های مخصوص به خود دارند و حتی سیستم تهویه در محل نگهداری عکس‌ها بسیار مهم است، یعنی دما و رطوبت نسبی هوادر محل حفاظت از عکس‌ها باید استاندارد باشد. پارامترهای گردش و عبور هوا و حتی هوای آلوده هم در نگهداری عکس‌ها اهمیت دارند.

وقتی صحبت از عکس‌های قدیمی می‌شود، معمولاً ناخودآگاه تصور می‌کنیم عکس‌ها داخل یک آلبوم چسبیده‌اند و باید ورق بزنیم‌شان. این تصور درست است و عکس‌های مجموعه شما هم داخل آلبوم چسبیده‌اند؟ عکس‌هایی که در دوران قاجار در آلبوم چسبیده شده‌اند، بله، به همان شکل هستند و نگهداری

کامران نجف‌زاده در حال مطالعه روی عکس‌های تاریخی مختلف و مرمت

مجموعه‌ای از عکس‌های این کلکسیونر